

формування у студентів потреби у комунікативній діяльності; спрямування технологій та методів навчання на формування досліджуваного особистісного феномена.

Висновки... Отже, формування творчої комунікативної позиції майбутніх учителів виступає основою для професійного становлення та потребує забезпечення у навчально-виховному процесі вищої школи. Подальшого вивчення потребують такі аспекти проблеми, як: розробка індивідуальних моделей формування творчої комунікативної позиції студентів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін; вивчення можливостей інноваційних педагогічних технологій з метою ефективного впливу на активізацію творчої комунікативної позиції студентської молоді.

Список використаних джерел і літератури:

1. Васюра С. А. Коммуникативная активность школьников подросткового возраста и её развитие / С. А. Васюра // Психологическая наука и образование. – 2002. – № 3. – С. 35–44.
2. Киричук В. О. Психолого-педагогічні умови стимулювання соціально-комунікативної активності старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / В. О. Киричук. – К. : НПУ, 1998. – 18 с.
3. Киричук О. В. Формування в учнів активної життєвої позиції / О. В. Киричук. – К. : Рад. школа, 1983. – 137 с.
4. Косова Н. М. Формирование коммуникативной активности будущего учителя : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Н. М. Косова. – М., 1988. – 258 с.
5. Тарасюк С. Соціально-комунікативна активність дитини як фактор розвитку її індивідуальності / С. Тарасюк // Початкова школа. – 1998. – № 2. – С. 7–10.

Анотація

Д.В.Щербина

Структурная модель творческой коммуникативной позиции будущих учителей

В статье рассмотрены содержание и сущность творческой коммуникативной позиции будущих учителей, ее структура, показатели и уровни проявления. Представлена модель формирования творческой коммуникативной позиции студентов в ходе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: творческая коммуникативная позиция, этапы формирования, модель, технологии и методы.

Summary

D.V.Shcherbina

Structural Model of Creative Communicative Position of the Future Teachers

The article considers the content and essence of creative communicative position of the future teachers, its structure, parameters and expression levels. It presents the model of forming creative communicative position of students in the process of professional training.

Key words: creative communicative position, stages of formation, model, technologies and methods.

Дата надходження статті: „29” вересня 2012 р.

УДК:37.013.42:379.82

І.О.ЯВОРСЬКА,
аспірант
(м.Хмельницький)

Роль соціального педагога в організації культурно-дозвілєвої діяльності учнівської молоді

В статті розглядаються питання ролі соціального педагога у організації культурно-дозвілєвої діяльності з учнями в загальноосвітній школі, а саме визначено функції та значення соціальних педагогів до такого роду роботи в школі.

Ключові слова: соціальний педагог, загальноосвітня школа, культурно-дозвілєва діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сутність „організації” культурно-дозвілєвої діяльності полягає в заміні особистісної позиції дітей у сфері дозвілля з пасивної, яке потребує безпосереднього педагогічного керівництва, на активну, що є наслідком розвитку їхнього самоуправління в цій сфері шляхом опосередкованого педагогічного впливу.

Призначення „організації” культурно-дозвілєвої діяльності полягає в тому, щоб у процесі залучення дітей до засвоєння соціокультурних цінностей, а також активного відпочинку, не подавляти їхньої самостійності, ініціативи й індивідуальності в дозвілєвий час, а навпаки сприяти повноцінній самореалізації творчих сил і потенцій дітей, пробудженню їхньої активності,

самодіяльності та інтенсивного розвитку індивідуальних здібностей. У чому і проявляється покликання соціальних педагогів та їхнє головне завдання в організаційній роботі культурно-дозвілдової діяльності.

Формулювання цілей статті... Таким чином, **мета нашої статті** у визначенні ролі соціального педагога в організації культурно-дозвілдової діяльності для учнів загальноосвітньої школи.

Соціальний педагог – це спеціаліст, котрий здійснює соціально-педагогічну діяльність, об'єктом якої є діти, молодь, що потребують підтримки і допомоги у процесі соціалізації я основної умови самореалізації, самокорекції, самоствердження.

Метою діяльності соціального педагога є створення умов для психологічного комфорту та безпечного існування дитини, що досягається реалізацією основних функцій професійної діяльності [10, с.94].

Провідні функції, які виконує у своїй діяльності соціальний педагог, наступні:

- охоронно-захисна (захист і охорона прав дитини, підлітка, сім'ї в конкретній ситуації);
- профілактична (профілактика проблемної поведінки особистості, проблемних ситуацій в житті конкретної дитини і т. ін.);
- організаторська (координація дій чи засобів, які сприяють виходу дитини з важкої життєвої ситуації; забезпечення змістовного дозвілля дітей та підлітків у школі та соціальному середовищі, залучення сім'ї та представників громадськості до соціально-педагогічного процесу в навчальному закладі; профорієнтаційна діяльність та сприяння у працевлаштуванні і т. ін.).

Крім названих, соціальний педагог забезпечує і виконання таких функцій:

- організаційно-комунікативна (формування демократичної системи відносин в дитячому та підлітковому середовищі, а також взаємовідносин вихованців та дорослих; створення взаємовідносин з вихованцями на основі діалогу, співробітництва; залучення добровільних помічників з числа батьків, мешканців мікрорайону до соціально-педагогічної роботи освітнього закладу, до сумісної праці, дозвілля; налагодження взаємодії між різними соціальними інститутами в їх роботі з дітьми, сім'ями і т. ін.);

- освітньо-виховна (організація роботи з педагогічним колективом, батьками, іншими особами з числа тих, хто оточує дитину, щодо вироблення в них адекватного уявлення про дитячі можливості потреби, удосконалення їх психолого-педагогічних знань; робота вихованцями щодо підвищення їх морального, правового, культурного рівня, усвідомлення ними необхідності здорового способу життя і т. ін.) [11, с.54].

Тому роль вчителя або керівника як організатора культурно-дозвілдової діяльності дітей полягає не у вигаданні різних форм виховної роботи, як це нерідко трапляється в реальному педагогічному процесі, а в уважному спостереженні за тим, як спрямовуються їхні інтереси, а також у допомозі їм „самим організувати роботу, дати можливість розвернутись, не йти всупереч їхнім цілям, нав'язуючи старі форми” [4, с.3-7].

Відповідно до концепції сутності діяльності сучасного вихователя, педагога або керівника, як різновиду соціального управління (Ю.М.Кулюткін, Т.С.Сухобська, Г.П.Щедровицький, В.О.Якунін та ін.) й педагогічного менеджменту (Я.Л.Коломинський, В.П.Симонов, О.М.Трубіцина, О.С.Цокур, Т.І.Шамова та ін.) та теорії психологічної структури праці вчителя (Н.В.Кузьміна), в межах яких останню розуміють як саме педагогічне керування, було конкретизовано, що педагогічна праця вихователя, вчителя або керівника з організації культурно-дозвілдової діяльності дітей розгортає свою сутність як певна функціональна система (у складі гностичної, проектувальної, конструктивної, комунікативної й організаційної функцій) і як цілісний процес, управлінський акт якого містить чотири провідних етапи: орієнтувальний, моделювальний, виконавський і рефлексивний. В результаті цього ми дійшли висновку, що опанування вихователем, вчителем або керівником кожного з означених етапів педагогічної праці у визначеному напрямку передбачає, відповідно, наявності ознак його підготовленості до розробки, ухвалення, реалізації й контролю якості виконання педагогічних рішень щодо організації культурно-дозвілдової діяльності школярів [6, с.54].

На першому – орієнтувальному етапі педагогічної праці підготовленість вихователя або учителя до розробки педагогічних рішень з організації культурно-дозвілдової діяльності дітей виявляється через сприйняття означеного процесу як цілісної педагогічної системи; диференціації особливостей його структурних компонентів та їх взаємозв'язків (мета; суб'єкт; об'єкт; зміст, способи; засоби; результат); усвідомлення особливостей функціонального механізму кожної із підсистем (любительська діяльність дітей у вільний час і професійна діяльність вихователя, учителя щодо її організації); бачення суб'єктивних й об'єктивних чинників підвищення ефективності цього процесу.

На другому – моделювальному етапі підготовленість вихователя або учителя до ухвалення педагогічних рішень з організації культурно-дозвілдової діяльності дітей виявляється на підставі бачення ним її суперечностей і утруднень; трансформації змісту інформаційно-пізнавальних, пошуково-творчих чи рекреаційно-розважальних проблем у структуру управлінських завдань; прогнозування ймовірних реакцій дітей на педагогічні впливи, що плануються; алгоритмізації стратегії і тактики власної поведінки і дій дітей у кожному з основних видів культурно-дозвілдової діяльності.

На третьому – виконавському етапі підготовленість вихователя або учителя щодо реалізації ухвалених педагогічних рішень з організації культурно-дозвілдової діяльності дітей виявляється через доведення ним основних завдань щодо раціонального використання вільного часу до дітей із зазначенням порядку і способів їх найбільш конструктивного вирішення; мотивування активної позиції й позитивного ставлення дітей до виконання функцій своєї власної інформаційно-пізнавальної, пошуково-творчої та рекреаційно-розважальної діяльності; забезпечення оптимального чергування видів культурно-дозвілдової діяльності дітей шляхом стимулювання їхньої творчої, емоційно-вольової і пізнавальної активності; оперативне регулювання і корекцію власних і чужих взаємин та дій.

На останньому – рефлексивному етапі педагогічної праці підготовленість вихователя або учителя до контролю якості виконання ухвалених педагогічних рішень з організації культурно-дозвілдової діяльності дітей виявляється на підставі усвідомленого уявлення про особистісні настанови, орієнтації та індивідуальні можливості її учасників у вирішенні поставлених завдань; бачення ймовірної картини ситуації дозвілля, що потребує її аналізу з різних статусних позицій; розуміння логіки управлінських дій, сутності раціональних прийомів у своїй діяльності і культурно-дозвілдовій діяльності дітей; бачення негативних моментів в обґрунтуванні й реалізації стратегії і тактики керування означеним процесом, їх причин і способів подолання [8, с.139-141]

Профіль соціально-педагогічної діяльності визначається регіонально-етнічними особливостями, потребами конкретного соціуму міста, району, села, а також особливими і професійними можливостями фахівців. Найбільш поширеними і затребуваними в нинішніх соціальних умовах є соціальні педагоги, що спеціалізуються на соціальній роботі з сім'єю, наданні їй різносторонній допомозі безпосередньо в соціумі.

Можуть бути виділені, наприклад, соціальні педагоги-організатори соціально значущої роботи з дітьми і молоддю; соціальні педагоги, що спеціалізуються на організації культурного дозвілля або фізкультурно-оздоровчої діяльності, сумісного відпочинку дітей і дорослих, сімейного дозвілля. У ряді регіонів виділяються окремо соціальний етнолог, соціальний еколог, соціальний валеолог, соціальний педагог-дефектолог і ін. Практикою доведена нецілесобразність яких-небудь обмежень і рекомендацій ззовні в даних питаннях. Ці підходи визначаються залежно від конкретної ситуації, соціокультурної і мікросоціальної специфіки, характеру виявлених проблем і потреб з прив'язкою до умов конкретного соціуму. Так, в сільській місцевості зазвичай всі аспекти соціально-педагогічної діяльності інтегровані в особі громадського соціального педагога, який є по суті професійним провідником соціальної політики.

Соціальний педагог – своєрідний духовний наставник, який впродовж ряду років як би „веде” дитину, сім'ю, здійснює соціальний патронаж, піклується про формування етичних, загальнолюдських цінностей в соціумі, допомагає передбачати і вирішувати конфліктні ситуації своїх підопічних, сприяючи їм в контактах з відповідними фахівцями.

Таким чином, соціальний педагог може працювати як штатна одиниця освітніх, культурно-дозвіллових і спортивно-оздоровчих установ різного відомчого підпорядкування, – служб соціально-педагогічної допомоги дитячих і молодіжних громадських організацій, фондів [3, с.11].

Слід пам'ятати, що соціальний педагог у школі – спеціаліст з питань надання педагогічної підтримки та допомоги перш за все дітям та членам їх сімей. Він націлений на стимулювання об'єктів/суб'єктів діяльності до самопомоги у сфері захисту своїх законних прав, свобод та інтересів, а отже, гіпотетично може виступити як опозиціонер (стосовно адміністратора, вчителя і т.д.). Зміст його діяльності має суттєві відмінності від гносеологічного ряду функціональних ознак практичного психолога, що не припускає взаємозамінюваності фахівців. У межах школи соціальний педагог і практичний психолог повинні співпрацювати щодо вирішення складних проблем дитячої особистості з собою та навколишнім середовищем, кожний у відповідності до фахових функцій.

Це, в свою чергу, зумовлює дотримання таких вимог до особи, яка претендує на відповідну посаду в навчальному закладі:

1. спеціальна фахова освіта (бажано);
2. глибоке володіння базовими теоретичними знаннями, а саме:

- основами соціальної політики держави і соціально-правового захисту дітей та молоді;
  - основами соціології, психології та педагогіки;
  - основними закономірностями розвитку особистості;
  - специфікою потреб та інтересів різних вікових груп дітей і молоді;
  - особливостями діяльності з дитиною та підлітком, різних груп дітей та підлітків із сім'єю;
  - функціями державних і недержавних організацій у системі соціально-педагогічної діяльності;
  - способами соціальної та психолого-педагогічної діагностики;
  - сучасним станом і тенденціями розвитку дитячих та молодіжних об'єднань;
3. практичний досвід діяльності в галузі соціальної роботи з дітьми та молоддю або педагогічний досвід не менше 5-ти років (обов'язково), досвід виховання власної дитини (бажано);
4. усвідомлення специфіки професійної діяльності в умовах загальноосвітнього навчального закладу;
5. наявність позитивних рекомендацій з попереднього місця роботи або характеристики, в якій обумовлюється володіння претендентом такими вміннями: комунікативними, аналітичними, організаторськими, прогностичними, проектувальними;
6. наявність таких психологічних характеристик, тобто: емоційна врівноваженість, низька тривожність, опірність до стресів, творче мислення, добра зорова та слухова пам'ять, послідовність у діях, наполегливість, витримка, уважність, спостережливість;
7. наявність особистих педагогічних якостей, а саме: комунікабельності, візуальності (зовнішньої привабливості), красномовства (вміння навіювати та переконувати), перцептивності (сприймання іншої людини), оптимізму;
8. наявність морально-етичних особистих якостей, а саме: чесності, доброти, альтруїзму, терпимості, справедливості, тактовності, емпатійності, конфіденційності, скромності, відповідальності, відвертості, уважності;
9. наявність особистих психоаналітичних якостей, тобто: адекватної самооцінки, самоконтролю, самокритичності, прагнення до самовдосконалення, самоаналізу, самодисциплінованості;
10. схильність до управлінської діяльності, наявність якостей менеджера-лідера [4, с.3-7].

Отже, соціальному педагогові необхідно володіти такими якостями як:

- природність – здатність бути самим собою в процесі взаємодії з тими, що оточують;
- доброзичливість – здатність доброго, приязного сприйняття що оточують, готовність до всебітньої підтримки людини, що потребує цього;
- емпатія – уміння стати на позицію сприйняття миру таким, яким його сприймають інші люди з метою пошуку компромісного вирішення проблеми, яка виникла;
- відвертість – уміння щиро говорити про свої відчуття і думки, передаючи їх співбесідникові;
- делікатність – м'якість, ввічливість, тактовність в спілкуванні з іншими людьми;
- конкретність – уміння відповідати на поставлене питання або висловлювати власну думку.

Специфіка професійної діяльності соціального педагога з вихованцями в культурно-дозвіллевій сфері виявляється в таких її особливостях: по-перше, вона має нерегламентований характер і, по-друге, засобами виховання є мистецтво та художня творчість.

Соціальний педагог як організатор, керівник, режисер-постановник в художньо-творчій діяльності ставить за мету залучати молодь до творчої діяльності, до мистецтва, створювати оптимальні умови для її духовного росту та реалізації творчих умінь, виступає організатором різного роду свят, які розширюють кругозір школярів, сприяють їх всебічній обізнаності.

Висновки... Отже, ефективність соціального виховання підлітків і молоді великою мірою залежить від професійного рівня соціального педагога. Соціальний педагог у процесі художньо-творчої діяльності з вихованцями досить часто виступає в ролі сценариста, організатора, режисера-постановника різноманітних театралізованих заходів (театралізованих і збірних концертів, вечорів, розважальних програм, свят), а тому він повинен володіти як професійними, так і специфічними знаннями й уміннями.

Подальшими напрямками дослідження ми вбачаємо розкриття поняття „готовність” майбутніх соціальних педагогів до організації культурно-дозвіллевої діяльності у ЗОШ.

Список використаних джерел і літератури:

1. Бабенко Н. Б. Культурно-дозвіллева діяльність. Програма дисципліни / Н. Б. Бабенко. – К. : Видавничий центр ДАККМ, 2001. – 28 с.
2. Бойчев І. І. Аналіз ефективності підготовки майбутніх учителів до організації культурно-дозвіллевої діяльності учнів / І. І. Бойчев // Наука і освіта. – Одеса, 2004. – № 4. – С. 78–81.

3. Бойчев І. І. Практикум з організації культурно-дозвілдової діяльності учнів / І. І. Бойчев ; під ред. О. С. Цокур. – Одеса, 2003. – 16 с.
4. Бойчев І. І. Професійна підготовка майбутніх учителів до організації культурно-дозвілдової діяльності учнів в контексті проблем педагогіки вищої школи / І. І. Бойчев // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса, 2004. – Вип. 12. – С. 3–7.
5. Бойчев І. І. Специфіка педагогічної організації культурного дозвілля учнів / І. І. Бойчев // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Ізмаїл, 2004. – Вип. 17. – С. 3–7.
6. Бойчев І. І. Стан проблеми підготовки майбутнього вчителя як менеджера сфери дитячого дозвілля в зарубіжній педагогіці / І. І. Бойчев // К. Д. Ушинський і сучасність: пріоритетні напрямки розвитку професійної освіти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Одеса, 2004. – С. 53–56.
7. Бойчев І. І. Щодо діагностики дозвілдової культури майбутніх фахівців / І. І. Бойчев // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Спецвипуск // Проблеми соціалізації майбутніх фахівців у контексті вимог Болонського процесу. – Одеса, 2004. – С. 23–28.
8. Бойчев І. І. Щодо сутності сучасної концепції організації професійної підготовки майбутніх учителів / І. І. Бойчев // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – Одеса, 2002. – Вип. 4–5. – С. 139–141.
9. Бочелюк В. Й. Дозвіллезнавство : навч. посіб. для вузів / В. Й. Бочелюк, В. В. Бочелюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 207 с.
10. Сорочинська В. Є. Організація роботи соціального педагога : навч. посіб. / В. Є. Сорочинська. – К. : Кондор, 2005. – 198 с.
11. Робота соціального педагога в закладах освіти. Конспект лекцій для студентів спеціальності „Соціальна педагогіка та практична психологія” / Л. П. Сокольська. – Хмельницький : ХНУ, 2006. – 98 с.

Анотація

И.А.Яворская

Роль социального педагога в организации культурно-досуговой деятельности ученической молодежи

В статье рассматриваются вопросы роли социального педагога в организации культурно-досуговой деятельности с учениками в общеобразовательной школе, а именно определены функции и цели к такому роду работы социальных педагогов в школе.

Ключевые слова: *социальный педагог, общеобразовательная школа, культурно-досуговая деятельность.*

Summary

I.O.Yavors'ka

Role of Social Teacher in Organization of Cultural and Leisure Activity of Young People at School

The questions of role of social teacher in organization of culture and leisure activity with pupils at general school are studied in the article, namely the functions and aims to such sort of work of social teachers at school are determined.

Key words: *social teacher, general school, general school, cultural and leisure activity.*

Дата надходження статті: „26” вересня 2012 р.

УДК 78.071.4 : 37.041 (45)

Г.В.ЯКІВЧУК,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

Самоосвітня діяльність як умова виховання особистості майбутнього вчителя музики

У статті розглядається питання виховання особистості майбутнього вчителя музики на факультетах мистецтв, де самоосвітня діяльність виступає як один із основних компонентів цього процесу.

Ключові слова: *самоосвіта, самоосвітня діяльність, особистість майбутнього вчителя музики, виховання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Наука, середня і вища школа переживають сьогодні значні труднощі тому, що ще достатньою мірою не володіють самоорганізацією, самоврядуванням особистості, необхідними знаннями про самовдосконалення особистості і комплексом самопізнання, самовиховання і самоосвіти у формуванні особистості [1, с.19].

Постійні зміни, які відбуваються в суспільстві та освіті, збільшення обсягу самостійної пізнавальної діяльності студентів у навчальному процесі, активна участь у різних видах